

MANIFEST

za volonterizam u Evropi

EUROPEAN VOLUNTEER CENTRE

This manifesto has been published by the European Volunteer Centre, © CEV 2006

EUROPEAN VOLUNTEER CENTRE

MANIFEST

za volonterizam u Evropi

Ovaj Manifest izdao je **Centar za evropski volonterizam (Centre Européen du Volontariat, CEV)**, evropska mreža koja trenutno obuhvata 38 volonterskih agencija za razvoj i volonterskih centara, koji predstavljaju hiljade volontera na lokalnom nivou. Namenjen je **evropskim donosiocima odluka** u različitim institucijama, **objašnjavajući zašto je volonterizam važan i predlažući konkretne akcije** o tome kako predstavnici institucija EZ, s obzirom na svoju značajnu moć i nadležnost, mogu da **prepoznaju, podrže i olakšaju volontiranje u EZ**. Primaoci uloga od vlada, kompanija i iz sektora nevladinih organizacija treba da rade zajedno da bi stvorili „**društvo raspoloženo za volonterizam**“ – **Ovaj manifest pokazuje doprinos Evropske Zajednice ovom zajedničkom ostvarenju.**

EUROPEAN VOLUNTEER CENTRE

Zašto je volonterizam važan

Volonterizam se javlja u raznim oblicima širom Evrope, pokazujući paletu pristupa i tradicija u državama članicama Evropske Zajednice. Ipak, mogu da se prepoznaju zajedničke osobine.

Volonterizmu se aktivno pristupa:

- ! **Slobodnom voljom, izborom i motivacijom pojedinca;**
- ! **Bez želje za finansijskom koristi (neplaćeno);**
- ! **U organizovanom okruženju** (unutar NVO, volonterskih centara, manje ili više organizovanih grupa i td.);
- ! **Sa ciljem da bude od koristi još nekome osim volonterima, kao i društvu u celini, doprinoseći vrednostima od opšteg interesa** (iako je poznato da volonterizam donosi značajnu korist i samom volonteru).

Milioni građana širom Evrope aktivno su angažovani u različitim oblicima volonterizma. Poslednje cifre¹ pokazuju da:

u **Velikoj Britaniji 23 miliona ljudi** volontira svake godine, obezbeđujući radnu snagu jednaku 180,000 radnika koji rade puno radno vreme – Za svaki EURO javnog finansiranja potrošenog za podršku volonterima, volonteri obezbeđuju posao u vrednosti 30 evra, **ekonomska vrednost** zvaničnog volonterizma u Velikoj Britaniji procenjena je na više od **65 milijardi evra** godišnje, ili 7.9% od GDP.

Belgijanci posvećuju 5 sati nedeljno neplaćenim volonterskim aktivnostima, što je ekvivalent broju od oko **200.000 poslova sa punim radnim vremenom**.

Vreme posvećeno volontiranju u udruženjima 2002. Godine u **Francuskoj** je bilo jednako učinku više od 716,000 poslova sa punim radnim vremenom.

U Poljskoj je preko 5.4 miliona građana volontiralo tokom 2004. godine, što je 18.3% stanovništva. Procenjena ekonomska vrednosti volonterizma, izračunata množenjem ekvivalenta broja zaposlenih (volontera) sa punim radnim vremenom prosečnom zaradom u određenom sektoru, dostigla je **124 miliona evra**.

23 milion građana (36%) angažuje se u neku vrstu volontiranja u **Nemačkoj**, **33%** odraslih među **irskim stanovništvom** (to jest, otprilike 1,287,000 ljudi) volontira u nekom svojstvu.

¹ Sve cifre potiču iz dokumenata istraživanja "Činjenice i Cifre ["Facts & Figures"] koje obezbeđuje CEV. Molimo vas, konsultujte <http://www.cev.be/facts&figures.htm>

Zašto je volonterizam važan

U svim svojim različitim oblicima, volontiranje igra presudnu ulogu širom Evropske Zajednice:

- Volonteri se bave nizom različitih aktivnosti, poput **obezbeđivanja obrazovanja i usluga, uzajamne pomoći ili 'pomoći samom sebi', zastupanja, organizovanja kampanja, menadžementa, mesnih ili ekoloških.**
- Volontiranje je sredstvo **društvene inkluzije i integracije. Doprinosi kohezivnom društvu stvaranjem veza poverenja i solidarnosti, a tako i društvenog kapitala.**
- Volontiranje je jedan od načina na koji ljudi svih nacionalnosti, veroispovesti, socio-ekonomskih pozadina i godina, mogu da **doprinesu pozitivnim promenama.**
- **Volonteri potpomažu implementaciju politika EZ,** poput politika društvene inkluzije i pomoći za razvoj².
- Volonterizam može da se koristi kao alat za stimulisanje **aktivnog i odgovornog evropskog građanstva, koje je centralno za evropske ideale i vrednosti demokratije, solidarnosti i učešća.**
- To je snažan **izvor pomirenja i rekonstrukcije** u podeljenim društvima.
- Kroz volontiranje, ljudi **stiču i vežbaju veštine** poput predvodništva, komunikacije i organizatorskih sposobnosti, šire svoje društvene mreže i često prelaze na plaćene poslove u budućnosti; volontiranje pruža **neformalne i nepropisane prilike za učenje,** i samim tim, jeste **presudan instrument u strategiji kontinuiranog učenja** u okviru Evropske Zajednice.
- **Ekonomska vrednost** i udeo “ekonomske” aktivnosti volontiranja u Glavnici Domaće Proizvodnje je značajan i treba jasno da se prepozna u Nacionalnim statističkim obračunima.

- Volontiranje i stvaranje **inovativnih partnerstava** među kompanijama, javnim vlastima i volonterskim centrima, jeste način razvijanja **programa rada pravne društvene odgovornosti.**
- Volontiranje igra važnu ulogu u pronalaženju rešenja za socijalne probleme. Volonteri pomažu da se unapredi kvantitet i kvalitet usluga i da se **kreativno razviju nove službe.** Na ovaj način, volontiranje može da doprinese **stvaranju novih prilika za zapošljavanje.**
- **Dobrovoljna akcija je, dakle, važna komponenta strateškog cilja Evropske Zajednice da postane „... najkonkurentnija i najdinamičnija, ekonomija na svetu, zasnovana na znanju...”** kako su usvojile države članice na Evropskom Savetu u Lisabonu, marta 2000. godine.

Ipak, volontiranje, iako se daje slobodno, nije besplatno.

Priznavanje, olakšavanje i podsticanje volontiranja i umrežavanja su neophodni za sprovođenje svih gorepomenutih uloga. Efikasnoj infrastrukturi volontiranja potrebna je podrška svih zainteresovanih: civilnog društva, kompanija i vlasti na lokalnom, regionalnom, nacionalnom nivou i na nivou Evropske Zajednice. EZ nesumnjivo ima ključnu ulogu u ovom pogledu, i na mnogo načina može da doprinese efikasnijoj slici volonterizma u Evropi.

² Mišljenje Ekonomske i Socijalne Komisije o komunikaciji od Odbora o “Volonterskim organizacijama i fondacijama u Evropi” (COM(97) 241 final), para. 2.9.

1. Aktivno promoviši i priznaje volontiranje

Volontiranje se dešava u svim zemljama članicama Evropske Zajednice, i pored toga što se nacionalne i regionalne tradicije i oblici volontiranja međusobno značajno razlikuju. Volonteri širom Evrope imaju dodirnu tačku u težnji da se aktivno angažuju i doprinesu rešavanju društvenih problema. **Ono što je potrebno jeste zajednička široka vizija svrhe i značaja volontiranja u različitim zemljama članicama EZ, i zajedničko razumevanje uloge različitih zainteresovanih strana u tome kako da promoviši i priznaju volonterizam.** Snažna empirijska informacija igraće važnu ulogu u stavljanju volonterizma na dnevni red na nivou EZ. EZ, nacionalne vlade i ostale strane koje su umešane, trebalo bi da izgrade kapacitet da bi nadgledale razvoj događaja u volonterizmu i da bi ocenile značaj koji volontiranje predstavlja. U tom smislu, **EZ i nacionalne vlade su podstaknute da Priručnik UN o neprofitabilnim institucijama primene u sistemu nacionalnih obračuna i sa EUROSTAT-om, kroz uspostavljanje satelitskog računa-nja(?), obezbede podatke o volontiranju i o njegovoj ekonomskoj vrednosti.**

EZ treba da prepozna volontiranje horizontalno u različitim sferama svoje politike i mi pozivamo institucije da se aktivno priključe CEV, da bi razmotrili

i preuzeli izazove, koji se prema njima kanališu od najnižeg nivoa.

Neke od zemalja članica organizuju godišnje događaje (npr 'Dan volontera' ili 'Volonterska sedmica') da bi promovisale volonterizam. Međunarodna godina Volontera, 2001., bila je važan mehanizam da se poveća pažnja za volontiranje i obezbedila je okvir za značajna dostignuća i mere, koje doprinose jačanju globalnog volonteriskog pokreta. 2005. godina volontera u Velikoj Britaniji, ponavlja ovo iskustvo na nacionalnom nivou. EZ bi trebalo svojim primerom da podstakne nacionalne vlade da obrate više pažnje na volontiranje i tako će **označiti Evropsku godinu aktivnog građanstva kroz Volontiranje.**

Posebna pažnja treba da se obrati na **prepoznavanje veština i sposobnosti razvijenih kroz neformalna i nepropisana iskustva učenja.** Uloga volontiranja u strategijama kontinuiranog učenja treba da bude aktivno prepoznata, a aktivnosti koje ciljaju na sisteme zvaničnog priznavanja neformalnih i nepropisanih prilika za učenje, koje su još u razvoju, treba da se podrže.

Pozivamo institucije EZ³ da...

1. Aktivno prepoznaju i promovišu volonterske aktivnosti u politikama EZ, priznajući njegovu horizontalnu prirodu i obezbeđujući da politike EZ budu prijateljski raspoložene prema volonterizmu, omogućavajući pojedincima da se angažuju u volontiranju;
2. Nastave posebne volonterske programe namenjene mladima ljudima, i da razvoju slične programe za ostale grupe (npr. za starije i za osobe sa invaliditetima). Iako priznajemo značaj Omladinskog programa EZ, uvereni smo da bi volonterski programi EZ trebalo da budu sveobuhvatniji i na raspolaganju ljudima svih starosti;
3. Priznaju ulogu koju volontiranje igra u politici „aktivnog starenja“. U svetlu društva koje stari i nove generacijske ravnoteže, veoma je važno da se sredstva za učestvovanje starijih ljudi u društvu promovišu i podržavaju;
4. Priznaju ulogu volontiranja da bi se gajilo Aktivno evropsko građanstvo i da bi se programi EZ krojili jedan u odnosu na drugi. Volonteri su, na lokalnom i regionalnom nivou, aktivni građani posvećeni evropskim vrednostima, i oni mogu da igraju ključnu ulogu u promovisanju evropskih vrednosti, ako se njihovim aktivnostima doda dimenzija evropskog;
5. Uključe podršku volontiranju u politikama međunarodne pomoći za razvoj, posebno sa namerom da se postignu Ciljevi milenijumskog razvoja;
6. Priznaju snažan efekat volontiranja na inkluziju i osposobljavanje tradicionalno izopštenih društvenih grupa, poput emigranata, i da istraže kako da promovišu aktivnosti, koje će voditi boljem razumevanju uloge i prodora volonterske angažovanosti na integraciju ovih grupa;
7. Priznaju ulogu volontiranja u podsticanju razvoja veština i sposobnosti potrebnih unutar, na znanju zasnovanog, društva i u doprinošenju mogućnostima zapošljavanja;
8. Priznaju potrebu za boljim razumevanjem slike volonterizma u EZ i potrebu za komparativnim evropskim istraživanjem, da bi se sakupili podaci o volontiranju, njegov cilj i karakteristike na evropskom nivou;

³Kada je prigodno, ove akcije može da podrži Savet Evrope.

CEV podstiče institucije EZ da...

- Uključe alternativne ekonomske indikatore u statističke obračune EUROSTATa koji doprinose od neprofitabilnog sektora, a posebno od volontiranja, čine vidljivim u nacionalnim ekonomijama;
- Prepoznaju rad volontera u evropskim programima i projektima kao pravu investiciju društva, a kao podršku da usklade finansiranje sa statusom jednakim novčanoj podršci;
- Podrže verifikacione planove za volontere, čiji je cilj priznavanje razvoja kompetentnosti kroz volontiranje u obrazovnim sistemima država članica, da razviju evropski okvir za ozakonjivanje neformalnog i nepropisanog učenja, gradeći na zajedničkim principima već usvojenim na Savetu obrazovanja, omladine i kulture⁴, i da podrže ustanovljavanje Evropske nagrade za volontere;
- Podrže Međunarodni dan volontera (5. decembra) i da objave evropsku godinu aktivnog građanstva kroz volontiranje.

2. Podržavanje i olakšavanje volontiranja

U mnogim zemljama, javni i privatni sektor u kooperaciji istražuju načine da olakšaju i podrže volonterski rad kroz razvoj politika i kroz implementaciju zakonodavstva. Ovi pokušaji obuhvataju prepoznavanje neophodnih zakonskih mera, razjašnjavajući odnosne uloge različitih strana, dodeljujući neophodnu finansijsku podršku. U prethodnih nekoliko godina, društveni sektor je postao aktivniji u polju volontizma, omogućavajući učešće zaposlenih i otklanjajući prepreke za njihovo učešće.

Potreba za infrastrukturom koja će podržavati volontere, volontiranje i

volonterizam je naširoko prepoznata. Takva infrastruktura bi trebalo da obuhvati i priznat zakonski okvir za volontiranje, koji bi bio negovan od strane EZ, razvijanjem široko rasprostranjenih standarda. Istraživanje pokazuje velike razlike između zemljama članicama EZ po pitanjima definicija, zakonskih mera i razumevanja „volonterske akcije“. Nemaju sve zemlje članice nacionalne volonterske centre ili entitete koji obavljaju funkcije podrške i olakšavanja volontizma uopšte. Još manje zemalja ima infrastrukturu neophodnu da obezbedi podršku volontizmu na lokalnom nivou.

Na evropskom nivou, trenutno ne

postoji finansijska pomoć za evropsku infrastrukturu podrške volontizmu. Evropska struktura treba da razmenjuje informacije i „dobra dela“, da gradi kapacitet, da doprinosi zajedničkom razumevanju slike volontizma u

Evropi, da kanališe informacije između nacionalnih i bazičnih nivoa i Evropske zajednice i da da volonterima 'glas' unutar EZ, i da doda evropsku dimenziju nebrojenih aktivnostima volontera širom Evrope.

Pozivamo institucije EZ⁵ da...

- Izdaju Zvanični dokument o volonterskoj aktivnosti i aktivnom građanstvu da bi se naglasile njihove karike, lestvica procene i značaj volontiranja u Evropi. Ovo bi doprinelo razvoju strategije aktivnosti zajednice da podstakne saradnju između zemalja članica i povezanih zemalja, da bi se promovisalo i omogućilo volontiranje i bilo bi zasnovano na Komisiji komunikacije COM (1997) 241;
- Stimulišu nacionalne vlade da formulišu nacionalne politike volontiranja, da bi se stvorila volonterska infrastruktura neophodna za njihovu implementaciju i da bi se obezbedio zakonski okvir za volontiranje,⁶ na primer predlaganjem evropskih standarda;
- Stave poseban fokus na razvoj volontizma u zemljama centralne i istočne Evrope, u zemljama članicama kao i u zemljama kandidatima, da bi podržali njihov rad na učvršćivanju svojih novo-ustanovljenih demokratija;
- Dodele sredstva za Fond razvoja evropskog volonterskog centra (uključujući i odgovarajuće fondove za nacionalne vlade) namenjene razvoju infrastrukture za podržavanje i olakšavanje volontizma;
- Aktivno promoviše dalju ekspanziju društvenog angažovanja zajednice i društvenog volontiranja u okvirima evropske debate o Zajedničkoj Društvenoj Odgovornosti. Zemlje članice EZ mogu da budu ohrabrene da dozvole poreske povlastice kompanijama koje promovišu volontizam zaposlenih.

⁵ Gde je primereno, ove akcije može da podrži Savet Evrope.

⁶ Ove akcije prate preporuke učinjene unutar Odluke Generalne Skupštine Ujedinjenih Nacija o podršci volontizmu (2001) i u nastavku Odluke Generalne Skupštine Ujedinjenih Nacija za Međunarodnu godinu A/57/L.8 od 26. novembra 2002. godine.

3. Aktivno negovanje umrežavanja

Mnogo posla ostaje da se uradi da bi se još više ojačala baza volontiranja na svim nivoima (lokalnom, nacionalnom i evropskom), posebno sa obzirom na 'glas' organizacija u Evropi koje angažuju volontere. Institucije

u EZ treba da prepoznaju presudnu ulogu koju mreže poput CEV igraju, povezujući planove EZ sa bazičnim nivoom.

Pozivamo institucije EZ⁷ da...

18. Ustanove radne grupe i tačke sa pojedinačnim pristupom u Evropskoj Komisiji i Evropskom parlamentu, koje se bave horizontalnom prirodom volonterizma i okviru politika EZ;
19. Promovišu razmenu ideja i znanja o volontiranju između zemalja članica EZ, da bi se promovisala zajednička vizija i zajednička strategija;
20. Promovišu poseban fokus na ulogu volontiranja u Otvorenim metodama koordinacije u polju zapošljavanja, društvenih odnosa i obrazovanja;
21. Olakšaju evropsku razmenu informacija o dobrim (i lošim) delima kroz mreže poput CEV i da se aktivno udruže sa ovim mrežama u kontekstu mehanizama konsultacije u vezi sa aktivnim građanstvom;
22. Aktivno nastave da ohrabruju i podržavaju veze između korporacija i volontera, angažujući organizacije na nivou EZ;
23. MEP (Članice Evropskog Parlamenta) treba da se udruže sa svojim nacionalnim organizacijama članicama koje predstavljaju volontere u svojim zajednicama i da obezbede ekspertizu o stanju volonterizma u svojoj zemlji.

CEV apeluje na članice Evropskog Parlamenta, zvaničnike Evropske komisije, Savet, predstavnike Ekonomskog i socijalnog komiteta Evrope i druge institucije, kao i na organizacije članice CEV i sve one zainteresovane da podrže dalji razvoj volontiranja u Evropi da:

...

Učine priznavanje, promovisanje, podršku i olakšavanje volontiranja prioritetom svog poslovanja;

...

Proslede Manifest CEV za volontiranje u Evropi važnim STAKEHOLDERS, posebno ministrima nacionalne vlade;

...

Proslede Manifest CEV za volontiranje u Evropi lokalnim Delegacijama Evropske komisije;

...

Proslede Manifest CEV za volontiranje u Evropi drugim organizacijama i kompanijama koje bi mogle da budu zainteresovane da podrže i promovišu volonterske aktivnosti u Evropi;

...

Postanu aktivno angažovani u kampanjama informisanja i razvijanja svesti o neprocenjivom doprinosu koji volonteri imaju u životima pojedinaca, zajednica i društva, kao i da naglase potrebu za partnerstvom između volontera i profesionalaca.

⁷Gde je primereno, ove akcije može da podrži Savet Evrope.

CEV podržava sledeća dokumenta i akcije vlada na nivou EZ i na međunarodnom nivou:

■ “Rezoluciju o volontiranju” Evropskog Parlamenta, iz 1983. godine, kojom:

- Je prepoznat opšti interes prirode volontiranja i da je razvoj adekvatne infrastrukture, veoma važan za efikasnu politiku o volontiranju;
- Evropska komisija pozvana da metodično posveti pažnju volonterizmu;
- Zahtevan evropski „statut o volonterskom radu“, koji pokriva naknadu troškova i socijalnog osiguranja za volontere.

■ Deklaraciju 38 o aktivnostima volonterske službe, prikazane poslednjem aktu Amsterdamskog sporazuma, iz 1999. godine, kojom:

- Je prepoznat značajni doprinosi aktivnosti volonterske službe u razvijanju društvene solidarnosti;
- Rečeno da će Zajednica ohrabriti evropsku dimenziju volonterskih organizacija, sa posebnim naglaskom na razmeni informacija i iskustva, kao i na učešću mladih i starijih u volonterskom radu.

■ Proglas Komisije EZ o „Promovisanju uloge volonterskih organizacija i fondacija“ 1997. godine, COM (COM) 241, kojom:

- Je prepoznat politički, ekonomski i društveni značaj volonterskog rada „u razvoju kohezivnog i inkluzivnog evropskog društva zasnovanog na aktivnom građanstvu.“

■ Međunarodna godina volontera IYV 2001

- Odluka Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija 56/38 od 5. decembra 2001. godine i Sledeća odluka Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija do Međunarodne godine A/57/L.8 od 26. novembra 2002. godine, gde je prihvaćeno da:
  - Volonterski rad omogućava građanima da učestvuju u demokratskom procesu;
  - Volontiranje koristi pojedinačnom volonteru, onima izvan najbliže porodice, zajednici i društvu;
  - Volontiranje doprinosi društvenoj inkluziji;
  - Volontiranje je sredstvo kontinuiranog učenja i veće mogućnosti za zaposlenje;
  - Volontiranje je objedinjujuća tema, koja stvara partnerstva između različitih sektora;
  - Ekonomska vrednost volonterskog doprinosa je ogromna.

■ Eurofestacija, Matriht 2004: Evropska AUTOKARTA

- Ovu konferenciju, koju je organizovalo Udruženje holandskih opština (VNG) i CIVIQ, Holandski nacionalni volonterski centar, lansirala je zajedničku Evropsku Autokartu ka 2010. godini za EZ, nacionalne države članice, (multi)nacionalne korporacije, nacionalni volonterski centri, (nacionalne) organizacije koje rade sa volonterima i infrastruktura koja to podržava. Ova Autokarta ka 2010. godini namenjena je da bude instrument za uticanje na dalji razvoj politike, događaja i aktivnosti u Evropi u vezi sa temom volontiranja.

■ Godina Volontera 2005 u Velikoj Britaniji, imala je za cilj da

- Poveća broj volontera, posebno osoba iz marginalizovanih grupa i mladih ljudi, podižući profil posla koji volonteri rade na nacionalnom nivou i nagrađujući volontere za njihov doprinos društvu.

Evropski Volonterski Centar, CEV

Evropski volonterski centar (CEV) je evropska kišobran organizacija koja obuhvata 38 nacionalnih i regionalnih volonterskih centara širom Evrope, koji rade zajedno da bi podržali i promovisali volonterske aktivnosti.

CEV usmerava zajedničke prioritete i ciljeve svojih organizacija članica ka institucijama Evropske Zajednice. Takođe deluje i kao centralni forum za razmenu politike, primene i informacija o volonterizmu. Podstiče umrežavanje među svojim članicama i organizuje konferencije, seminare, radionice i druge aktivnosti, poput istraživanja.

Članice CEV predstavljaju hiljade volonterskih organizacija, udruženja i drugih volonterskih i grupa građana na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Zajedno mi radimo da bismo:

- ! Bili efikasan glas za volontiranje u Evropi;
- ! Ojačali infrastrukturu za volontiranje u zemljama Evrope;
- ! Promovisali volontiranje i učinili ga efikasnijim.

Aktivnosti CEV obuhvataju:

- ! Promovisanje volonterizma javnom mnjenju, medijima, kompanijama i kreatorima politike;
- ! Razvoj politike i istraživanja;
- ! Promovisanje pred institucijama EZ;
- ! Podršku postojećim nacionalnim i regionalnim Volonterskim centrima širom Evrope;
- ! Podršku razvoju novih Volonterskih centara;
- ! Jačanje umrežavanja među Volonterskim centrima i volonterskim telima širom Evrope;
- ! Podržavanje organizacija koje zagovaraju inovacije i žele da uvedu dobar običaj angažovanja volontera;
- ! Izgradnju kapaciteta među organizacijama članicama CEV.

EUROPEAN VOLUNTEER CENTRE

European Volunteer Centre | Centre Européen du Volontariat | CEV

Rue de la Science 10 | B-1000 Brussels | Tel: (+32) 2 511 75 01 | Fax: (+32) 2 514 59 89 | cev@cev.be | <http://www.cev.be/>

Images on the cover kindly provided by ProVobis National Volunteer Centre, Romania;
Volunteering England Image Bank (Annabelle Dalby, Chalky Whyte, BTCV);
OSMIJEH Association for Psychosocial Help & Development of Voluntary Work, Bosnia Herzegovina.

Layout by Michael Behleit, Berlin.

European Volunteer Centre | Centre Européen du Volontariat | CEV

Rue de la Science 10 | B-1000 Brussels | Tel: (+32) 2 511 75 01 | Fax: (+32) 2 514 59 89 | cev@cev.be | <http://www.cev.be/>